

mr. sc. Ratka Jurković

Humanost na djelu

Zamislite hipotetsku situaciju. Ja sam predstavnica nevladine udruge "Spasite djecu" i prikupljam sredstva za izgladnjelu djecu Afrike. Koja od mojih propagandnih poruka će imati najveći utjecaj na vas?

1. Opis i slika sedmogodišnje djevojčice iz Malija, pod imenom Rokia, čije gladno lice će vas gledati sa letka sa kratkom porukom o njenom užasnom siromaštvu i mogućoj smrti od izgladnjivanja.
2. Četiri statistička podatka o krizi sa dostavom hrane, kao što je npr. : "Više od 3 milijuna djece danas gladuje u Africi."
3. Kombinacija prve i druge propagandne poruke. Slika djevojčice Rokie uz dodatne statističke podatke.

Upravo takvo ispitivanje napravili su istraživači Sveučilišta Oregon pod vodstvom svjetski poznatog psihologa Paula Slovica. Tri grupe ispitanika dobile su jedan od gore navedenih propagandnih materijala i zamoljeni su za donaciju od 5 dolara. Rezultati su pokazali da su ispitanici koji su dobili samo sliku djevojčice Rokie u prosjeku donirali najviše, dok su ostale dvije skupine bile spremne donirati manji iznos.

Iako suočene sa statističkim podacima o umiranju milijuna djece, ali i slikom jednog djeteta u kombinaciji sa statističkim podacima, ispitanici su ipak davali manje donacije. Pitate se da li se to protivi zdravom razumu. Ipak bi spašavanje milijuna djece u nama treba-

"Gubitak jednog života je tragedija. Gubitak stotine tisuća života samo je statistika."

Staljin

lo izazvati jaču reakciju nego slika samo jednog djeteta.

EVOLUTIVNI RAZVOJ LJUDSKE VRSTE

Kako bi propagandne poruke ovakvog tipa utjecale na našu sposobnost donošenja odluka, potrebno je da se identificiramo sa pojedinom "žrtvom", njenom individualnom sudbinom koja nas dovodi do želje za pomoći na kolektivnom nivou. Mozak izgleda ima poteškoća u procesuiranju humanosti na velikim brojevima.

Sudbina jedne osobe ili manje grupe (do pet ljudi) izaziva jaču emocionalnu reakciju, dok sudbina velikog broja ljudi doводи do svojevrsne psihičke zatupljenosti. U svojem članku pod nazivom "Ako gledam masu neću nikada reagirati: psihička zatupljenost i genocid", Slovic se upitao zašto svjetska javnost ne protestira protiv genocida i ubojstava u Darfuru. Pri tome je citirao velikog Nobelovca Alberta Szenta Gyorgia koji je pokušao sam sebi objasniti posljedice nuklearnog rata. "Jako me pogađa sudbina jednog čovjeka, i za njega bih dao svoj život. Kada razgovaram neosobno, o mogućnostima pretvaranja u prah naših velikih gradova, sa stotinama milijuna mrtvih. Nisam u stanju pomnožiti patnju jednog čovjeka sa stotinama milijuna ljudi."

Istraživanja pokazuju kako statistika o masovnim ubojstvima, genocidu

"Ako gledam masu, neću nikada ništa učiniti. Ako gledam pojedinca, učinim nešto."

Majka Tereza

i ostalim vidovima masovnih stradanja na žalost ne uspijeva pokazati realnu sliku takvih užasa. Statistički podaci, umjesto da nas senzibiliziraju i motiviraju na akciju, postižu zakašnjelu ili nikakvu reakciju na događanja.

Prema Slovicu problem je nastao u evolutivnom razvoju ljudske vrste, u kojem je *homo sapiens* u vlastitom mikro-okružju prvenstveno brinuo o zaštiti svoje obitelji i sebe. Kroz evoluciju se nije dovoljno razvila adaptivna vrijednost zaštite stotine tisuća drugih ljudi raštrkanih širom zemlje. Ljudski mozak jako dobro reagira na opasnost sada i ovdje – grabežljivac u grmlju, čovjek koji se utapa u moru, ali ne reagira dobro kada se radi o većim grupama koje su u opasnosti. Danas, iako nam tehnologija donosi vijesti o stradanjima milijuna ljudi u realnom vremenu, još uvijek se ponašamo teritorijalno, baš kao i naš predak, samo sada je naša realnost televizijska slika na ekranu koja se može promijeniti pritiskom tipke na daljinskom upravljaču.

UTJECAJ NA JAVNO MNIJENJE

Utjecaj individualne žrtve ili ikone na javno mnijenje poznat je u mnogim područjima života. Sjetimo se samo provokativnih propagandnih kampanja modne kuće Benetton, koju je za njih osmislio karizmatični Olivero Toscani. Prije samo petnaestak godina Hrvati su bili šokirani mega plakatima sa okrvavljenom uniformom hrvatskog vojnika, žrtvom koja umire od AIDS-a i sličnim propagandnim porukama. Iako je ovakva šokantna propagandna kampanja, možda i osmišljena kao način senzibiliziranja javnosti spram surove realnosti nekih tamo dalekih ljudi, ipak, u pozadini svega je, kao što je i sam Toscani rezignirano izjavio, ipak bio samo profit.

Pozitivni primjeri iz hrvatske realnosti uključuju primjere **Ane Rukavine**, ikone u vlastitoj borbi protiv zloćudne bolesti, čija je tragična životna priča mobilizirala i senzibilizirala javnost za konkretne akcije.

TEORIJA PSIHOFIZIČKE ZATUPLJENOSTI

Iako je teorija psihofizičke zatupljenosti dosta kontroverzna, i jedan dio znanstvene javnosti se sa njom ne slaže, mi laici se sa nekim njenim aspektima možemo zaživjeti, ako ništa drugo zbog nedavnih povijesnih događanja u nas. Ono što Slovic predlaže je stvaranje institucijskog i političkog okvira koji će racionalno biti spreman odgovoriti na masovna stradanja i nedaće čim se za njih sazna. Oslanjanje na moralne i emocionalne reakcije javnosti vrlo često je mala utjeha žrtvama za koje je potrebna pomoć došla prekasno.